

ИНФОГРАФИЧЕН МОДЕЛ ЗА РАЗВИТИЕ НА РАЗКАЗВАТЕЛНА РЕЧ ПРИ ДЕЦА В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Надя Коцева

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, Филиал Враца (България)

Резюме. Статията представя резултати от педагогическо изследване, насочено към използването на инфографичен модел при работа с приказан текст в предучилищна възраст. Целта на изследването е да се установи влиянието на визуализирането на сюжетната структура върху развитието на разказвателната реч при деца на възраст 5 – 6 години. Проведен е педагогически експеримент с експериментална и контролна група, в които са използвани четири литературни текста: „Синя приказка“, „Вълшебното дърво“, „Силният лъв и малката мишка“ и „Бабомартенска приказка“. При децата от експерименталната група е приложен инфографичен модел, визуализиращ основните сюжетни елементи. Анализът на резултатите показва положителна динамика в последователността, пълнотата и самостоятелността на детския преразказ. Получените резултати показват, че използването на инфографични модели може ефективно да подпомогне развитието на разказвателната реч в предучилищна възраст.

Ключови думи: инфографика; приказка; разказвателна реч; предучилищна възраст; педагогически експеримент

Въведение

Развитието на речта в предучилищна възраст заема съществено място в процеса на цялостното психическо и социално развитие на детето. В този период се формират основите на комуникативната компетентност, която позволява на детето да изразява мисли, чувства и преживявания чрез свързана и смислена реч. Особено значение за развитието на разказвателните умения имат художествените текстове и по-специално приказките, които съчетават емоционално въздействие, образност и богатство на езикови средства.

Приказката е една от най-достъпните и въздействащи форми на детската литература, която изпълнява важна образователна и възпитателна функция. Чрез нея децата се запознават с разнообразни житейски ситуации, герои и модели на поведение, които подпомагат изграждането на морални ценности

и социални представи. Както отбелязва Велева, приказката има значима роля в културното развитие на детето, тъй като „чрез художествените образи и сюжетното действие детето опознава света на човешките взаимоотношения и постепенно изгражда свои представи за добро и зло“ (Veleva, 2013). В този смисъл приказките се превръщат в ефективно средство за приобщаване на детето към културните традиции и социалните норми на обществото.

Важен аспект от въздействието на приказката е нейната способност да ангажира емоционално детето. Когато детето се идентифицира с героите и съпреживява техните преживявания, художественият текст оказва по-силно влияние върху личностното му развитие. Според Христова, когато приказният сюжет предизвиква емоционална съпричастност, той подпомага детето в процеса на изграждане на личностни качества и ценностни ориентации (Hristova, 2005). Така приказката се превръща не само в средство за развлечение, но и в инструмент за формиране на социални и морални нагласи.

В педагогическата практика при работа с художествени текстове все по-широко приложение намират визуалните средства за представяне на съдържанието. Сред тях особено място заемат инфографичните модели, които представят основните елементи на текста чрез схеми, символи и графични изображения. Използването на подобни визуални опори подпомага децата при осмислянето на сюжетната последователност, героите и основните събития в приказката. Инфографичният модел създава условия за по-ясно структуриране на съдържанието и подпомага децата при изграждането на последователен и смислен преразказ.

Една от фундаменталните цели на предучилищната педагогика е развитието на детската способност за интеграция в социалната среда и приспособяване към нейните правила на функциониране. В процеса на педагогическото взаимодействие детето постепенно изгражда умения за общуване, сътрудничество и участие в различни социални дейности. В този смисъл съвременните педагогически подходи разглеждат детето като активен участник в образователния процес. Както подчертава Петрова: „При реализиране на различни дейности в процеса на груповата и индивидуалната работа детето е активен партньор на педагога, в резултат на което се постига повишаване на детската познавателна активност и мотивация“ (Petrova, 2013, p. 558).

Спецификата на когнитивното развитие в предучилищна възраст предполага съобразяване с особеностите на детското мислене и емоционалност. В този период процесът на усвояване на знания е тясно свързан с преживяванията на детето и неговото активно участие в комуникативния процес. Поради тази причина педагогическите взаимодействия трябва да бъдат организирани така, че да съчетават познавателната дейност с емоционалното и социалното преживяване. Както отбелязва Чуховска: „Спецификата на когнитивното развитие в този период налага съобразяване с емоционалния елемент и паралелно усвояване на знания и формиране на умения на база – възприемане, изразяване и споделяне.

Това е предпоставка процесите на представяне на информация и нейното възприемане да бъдат проектирани и реализирани от гледна точка на динамиката на междуличностния контакт в конкретната ситуация. За да бъде ефективно взаимодействието при процеса на учене, е необходимо то да бъде осъществено на базата на равнопоставеност в диалога чрез разгърнато емоционално и социално съпреживяване“ (Chuhovska, 2020, p. 212).

Подобни педагогически подходи се потвърждават и от изследвания, свързани с развитието на детската реч и творческото мислене. В експериментално изследване на речта при 6 – 7-годишни деца, проведено от Й. Цанева, литературните герои са заменени със силуети, а впоследствие – и с геометрични форми. Резултатите от изследването показват, че подобен подход създава условия за по-голяма свобода в интерпретацията на сюжетните ситуации и стимулира творческото мислене на децата. Както посочва авторът, предметването е предпоставка „за откъсване от пряката сюжетна ангажираност към литературния герой и създаване на условия за творчески решения в сюжетна линия, в диалога, в действието“ (Tsaneva, 2019, p. 424).

Целта на изследването е да се проучи възможността за развитие на разказвателната реч на децата в предучилищна възраст чрез използването на инфографичен модел при работа с приказен текст и да се установи неговата ефективност в педагогическата практика.

За реализирането на поставената цел се формулират следните задачи:

1. Да се анализират теоретичните постановки, свързани с развитието на речта в предучилищна възраст.
2. Да се изясни педагогическият потенциал на приказката като средство за развитие на разказвателната реч.
3. Да се представят особеностите на използването на инфографичен модел при работа с приказен текст.
4. Да се проведе експериментално изследване за установяване влиянието на използването на инфографичен модел върху развитието на разказвателната реч при деца в предучилищна възраст.
5. Да се анализират резултатите от проведеното изследване и да се формулират изводи относно ефективността на приложената педагогическа практика.

Обект на изследването е процесът на развитие на речта при децата в предучилищна възраст.

Предмет на изследването са педагогическите възможности на инфографичния модел при работа с приказен текст за развитие на разказвателната реч при децата в предучилищна възраст.

Предполага се, че използването на инфографичен модел при работа с приказен текст в педагогическата практика ще допринесе за по-ефективното развитие на разказвателната реч, въображението и комуникативните умения на децата в предучилищна възраст.

Теоретична част

1. Развитие на речта в предучилищна възраст

Речта е основно средство за общуване и важен фактор за психическото и социалното развитие на детето. В предучилищна възраст тя претърпява интензивно развитие, като се обогатява речниковият запас, усъвършенстват се граматичните структури и се формират умения за създаване на свързана реч. В този период децата започват да изграждат по-сложни изказвания, да описват събития и да създават кратки разкази.

Развитието на свързаната реч е важна предпоставка за формиране на комуникативната компетентност на детето. Чрез нея то се научава да изразява последователно своите мисли, да описва преживявания и да участва активно в различни комуникативни ситуации. Този процес е тясно свързан с развитието на мисленето, въображението и социалните умения.

Особено значение за развитието на детската реч имат художествените текстове, които предоставят богат езиков материал и стимулират детското въображение. Приказките са една от най-подходящите форми на художествено слово за работа с деца в предучилищна възраст, тъй като съчетават достъпно съдържание, ясна сюжетна структура и ярки образи.

Чрез приказките децата се запознават с различни житейски ситуации, герои и модели на поведение. Това подпомага не само развитието на речта, но и формирането на морални ценности и социални представи. Освен това приказките стимулират въображението и творческото мислене на децата, като им дават възможност да създават собствени истории и интерпретации на сюжетни ситуации.

В педагогическата практика приказката често се използва като средство за стимулиране на разказвателната реч. Чрез различни методи на работа с приказен текст – разказване, преразказване, драматизация и съчиняване, децата развиват умения за последователно изразяване на мисли и изграждане на сюжетна структура.

2. Приказката като средство за развитие на детската реч

Приказката заема особено място в работата с деца в предучилищна възраст, тъй като съчетава художествено съдържание, емоционално въздействие и богатство на езикови средства. Тя представлява един от най-достъпните и ефективни педагогически инструменти за стимулиране на речевото развитие на детето. Чрез приказния текст децата се срещат с разнообразни образи, ситуации и действия, които стимулират тяхното въображение и създават условия за активна речева изява.

Приказките подпомагат развитието на свързаната реч, като предоставят ясна сюжетна структура, която включва начало, развитие на действието и завършек. Тази структура улеснява детето в процеса на възприемане и възпроиз-

веждане на съдържанието, като същевременно го подпомага при изграждането на собствен разказ. Чрез слушането, преразказването и интерпретирането на приказки децата постепенно усвояват умения за последователно и логично изразяване на мисли.

Освен че развиват речта, приказките имат важно значение и за формирането на емоционалната и социалната сфера на детето. Чрез приказните герои децата се запознават с различни модели на поведение и морални ценности. Те се учат да различават положителните от отрицателните постъпки и да изграждат собствено отношение към тях. В този смисъл приказките изпълняват както образователна, така и възпитателна функция.

Важен аспект на работата с приказки е възможността те да бъдат използвани като основа за различни творчески дейности. Децата могат да участват в драматизации, преразкази, съчиняване на нови сюжети или създаване на алтернативни финали. Тези дейности стимулират речевата активност и насърчават децата да използват по-богат речников запас и по-сложни езикови конструкции.

В педагогическата практика приказката често се използва като средство за стимулиране на детското въображение и творческо мислене. Чрез нея се създават условия за активно участие на децата в образователния процес, което подпомага развитието на комуникативните умения и способността за изразяване чрез свързана реч. Поради тази причина приказката се разглежда като важен елемент от педагогическите стратегии за развитие на речта в предучилищна възраст.

Методология на изследването

Изследването е проведено в периода октомври 2025 г. – януари 2026 г. в детски градини на територията на Враца. Целта е да се установи ефектът от използването на инфографичен модел при работа с литературен текст върху развитието на разказвателната реч при деца от предучилищна възраст.

В изследването участват общо 56 деца на възраст 5 – 6 години, разпределени в две групи:

- експериментална група – 27 деца от трета група „Пинокио“;
- контролна група – 29 деца от трета група „Бърборино“.

И двете групи работят по програмна система „Златното ключе“ (издателство „Бит и техника“) по образователно направление „Български език и литература“. Изследването е реализирано като квазиексперимент, при който в експерименталната група е използван инфографичен модел за работа с приказен текст, а в контролната група педагогическите ситуации са проведени чрез традиционни методически подходи – беседа, разказ и преразказ на текста без използване на инфографика.

Етапи на експеримента

Изследването протича в три последователни етапа.

1. Констатиращ етап

В началото на експеримента е проведено начално наблюдение с цел установяване равнището на развитие на разказвателната реч при децата от двете групи. На децата е представен литературен текст, след което те участват в разговор и преразказ. Оценяват се показатели като последователност на изказването, пълнота на разказа и използване на речникови средства.

2. Формиращ етап

В този етап се реализират педагогически ситуации с литературни текстове, подбрани от тематичното разпределение на програмната система „Златното ключе“.

В експерименталната група се използва инфографичен модел на приказката, който визуализира основните елементи на сюжета – герои, място на действието, събития, действия и край на историята.

В контролната група работата с текста се осъществява по традиционен начин – чрез беседа, разказ и преразказ без визуална схема.

3. Контролен етап

В края на експеримента се провежда повторно наблюдение с цел установяване на настъпилите промени в развитието на разказвателната реч при децата. Резултатите от двете групи се сравняват, за да се установи влиянието на инфографичния модел върху речевото развитие.

Методи на изследването

В хода на изследването са използвани следните методи:

- педагогически експеримент;
- наблюдение;
- анализ на детски изказвания;
- сравнителен анализ на резултатите.

Таблица 1. Участници в изследването

Група	Брой деца	Възраст
експериментална – „Пинокио“	27	5 – 6 г.
контролна – „Бърборино“	29	5 – 6 г.

Общ брой участници: **56 деца.**

В изследването са използвани **четири основни показателя**, чрез които се оценява развитието на разказвателната реч при децата.

Таблица 2. Показатели за оценяване на разказвателната реч

Показател	Описание	Скала за оценяване
Последователност на разказа	Способност на детето да представя събитията в логична последователност	0 – липсва, 1 – частично, 2 – ясно
Пълнота на преразказа	Степен на възпроизвеждане на основните моменти от текста	0 – непълен, 1 – частично пълен, 2 – пълен
Активен речник	Използване на разнообразни думи и изрази при разказа	0 – ограничен, 1 – среден, 2 – богат
Самостоятелност на изказването	Степен на самостоятелност при разказване без помощ от учителя	0 – с помощ, 1 – частично самостоятелно, 2 – самостоятелно

Максимален резултат

Максималният резултат за едно дете е 8 точки.

За оценяване на развитието на разказвателната реч е разработена система от показатели, включваща последователност на разказа, пълнота на преразказа, активен речник и самостоятелност на изказването. Всеки показател се оценява по триточкова скала (0 – 2 точки).

Използвани литературни текстове

В рамките на експерименталното изследване са използвани литературни текстове, подбрани от учебното съдържание по български език и литература за предучилищна възраст. Подборът е направен така, че текстовете да бъдат подходящи за възрастовите особености на децата и да позволяват развитие на разказвателната реч чрез инфографичен модел.

Подбраните текстове се отличават с ясна сюжетна структура, наличие на диалог и възможност за извеждане на поука. Това позволява на децата по-лесно да проследяват последователността на събитията и да изграждат собствен преразказ.

„Синя приказка“ – Леда Милева

Текстът представя кратка художествена история за синьото цвете и мравката. В него се използват образни изрази и описания, които стимулират детското въображение. Сюжетът се развива чрез разговор между героите и разкрива техните преживявания и мисли. Текстът създава условия за развитие на описателна реч и подпомага децата при изграждането на последователен разказ.

„Вълшебното дърво“ – Доналд Бисет

В този разказ се представя история за вълшебно дърво, което изпълнява желанията на хората. Чрез фантастичния сюжет се разкрива промяната в

поведението на героя и значението на добротата. Текстът позволява проследяване на причинно-следствени връзки между събитията и подпомага развитието на уменията за преразказ и разбиране на художественото съдържание.

„Силният лъв и малката мишка“ – българска народна приказка

Народната приказка представя историята на силен лъв, който попада в беда и е спасен от малка мишка. Чрез диалог между героите се разкрива поуката на текста – че дори най-малкият може да помогне на най-силния. Ясната последователност на събитията и кратките реплики правят текста подходящ за работа с деца от предучилищна възраст.

„Бабомартенска приказка“ – Мая Дългъчева

Текстът представя художествен разказ, свързан с традицията на празника Баба Марта. В него чрез разговор между героите се разкрива символиката на мартеницата и значението на пролетта. Текстът позволява развитие на описателна реч и създава възможности за обсъждане на културни традиции.

В рамките на експерименталното изследване са реализирани четири педагогически ситуации с литературни текстове, подбрани от тематичното разпределение на програмната система „Златното ключе“ (издателство „Бит и техника“) по образователно направление „Български език и литература“ за трета група.

Педагогическите ситуации са проведени както в експерименталната група (ЕГ), така и в контролната група (КГ), като разликата се състои в използваните методически средства.

В **експерименталната група** е приложен инфографичен модел на приказката, който визуализира основните елементи на сюжета – герои, място на действието, събития, действия и край на историята.

В **контролната група** педагогическите ситуации са реализирани чрез традиционни методически подходи – беседа, разказ и преразказ на текста, без използване на визуална схема.

Описание на педагогическите ситуации

В рамките на формиращия етап на експерименталното изследване са реализирани четири педагогически ситуации, базирани на литературни текстове от програмната система „Златното ключе“ по образователно направление „Български език и литература“ за предучилищна възраст. Подборът на текстовете е съобразен с възрастовите особености на децата и с възможността те да бъдат използвани за развитие на **разказвателната реч чрез инфографичен модел**.

Педагогическите ситуации са проведени както в **експерименталната група (ЕГ)**, така и в **контролната група (КГ)**, като основната разлика между тях е използването на инфографична схема в експерименталната група.

В контролната група работата с литературния текст се осъществява чрез традиционни методически подходи – беседа, разказ и преразказ.

Педагогическа ситуация 1

Литературен текст: „Синя приказка“ – Леда Милева

Целта на педагогическата ситуация е да се стимулира развитието на описателна и разказвателна реч чрез възприемане и преразказ на кратък художествен текст.

В началото на ситуацията учителят представя текста чрез художествено четене, като насочва вниманието на децата към образността на езика и взаимоотношенията между героите. След прочита се провежда кратък разговор, в който се обсъждат основните събития в историята.

В **експерименталната група** учителят представя инфографична схема на приказката, която визуализира основните елементи на сюжета – герои, място на действието, основно събитие и край. Децата разглеждат схемата и подреждат събитията в логична последователност. С помощта на инфографиката те създават собствен преразказ на текста.

В **контролната група** работата се осъществява чрез беседа и насочващи въпроси. Децата обсъждат текста и участват в преразказ без използване на визуална схема.

Педагогическа ситуация 2

Литературен текст: „Вълшебното дърво“ – Доналд Бисет

Основната цел на тази ситуация е развитие на умения за проследяване на причинно-следствените връзки между събитията в художествения текст.

След художественото четене на текста учителят насочва вниманието на децата към поведението на героите и към промяната в техните действия. Провежда се разговор за това какво се случва в началото на историята и как се развиват събитията.

В **експерименталната група** се използва инфографична схема, която представя последователността на действията в текста. Децата използват схемата, за да подредят събитията и да създадат последователен преразказ.

В **контролната група** учителят задава въпроси, свързани със съдържанието на текста, и стимулира децата да участват в разговор за поведението на героите.

Педагогическа ситуация 3

Литературен текст: „Силният лъв и малката мишка“ – българска народна приказка

Целта на ситуацията е да се развият умения за преразказ на приказен текст и за извеждане на поука от съдържанието.

Учителят представя текста чрез изразително четене. След прочита се провежда разговор за героите в приказката и за тяхното поведение.

В **експерименталната група** се използва инфографичен модел, който представя основните събития в приказката – срещата между лъва и мишката, опасността за лъва и неговото освобождаване. Децата използват схемата, за да проследят развитието на историята и да създадат собствен преразказ.

В **контролната група** учителят задава въпроси, които насочват вниманието на децата към съдържанието на приказката. Децата участват в разговор и преразказват текста без използване на инфографика.

Педагогическа ситуация 4

Литературен текст: „Бабомартенска приказка“ – Мая Дългъчева

Целта на тази ситуация е развитие на описателна реч и запознаване на децата с българските традиции, свързани с празника Баба Марта.

Учителят представя текста чрез художествено четене и насочва вниманието на децата към символиката на мартеницата. След прочита се провежда разговор за значението на червения и белия цвят и за традицията на празника.

В **експерименталната група** се използва инфографична схема, която визуализира основните елементи на текста – герои, събития и край на историята. Децата използват схемата като опора при създаването на преразказ.

В **контролната група** работата се осъществява чрез беседа и разговор за съдържанието на текста.

Роля на инфографиката в педагогическите ситуации

Инфографичният модел служи като визуална опора, която подпомага децата при:

- възприемането на съдържанието на литературния текст;
- проследяването на последователността на събитията;
- изграждането на по-пълнен и логически свързан разказ.

Чрез използването на инфографика децата по-лесно структурират своя преразказ и проявяват по-висока речева активност в процеса на работа.

Инфографичен модел на приказката

В рамките на изследването е разработен **инфографичен модел за работа с литературен текст в предучилищна възраст**. Моделът представлява визуална схема, която подпомага децата при възприемането на художествения текст и при изграждането на последователен преразказ.

Инфографиката визуализира основните елементи на сюжета и позволява на децата да проследят връзките между отделните събития в приказката. Чрез използването на изображения, символи и стрелки се създава ясна структура

на текста, която улеснява разбирането и запомнянето на съдържанието.

Разработеният инфографичен модел включва **шест основни компонента**, които представят структурата на приказката:

1. **Герои** – основните действащи лица в историята.
2. **Място на действието** – средата, в която се развиват събитията.
3. **Начално събитие** – ситуацията, която поставя началото на историята.
4. **Развитие на действията** – основните събития, които се случват в текста.

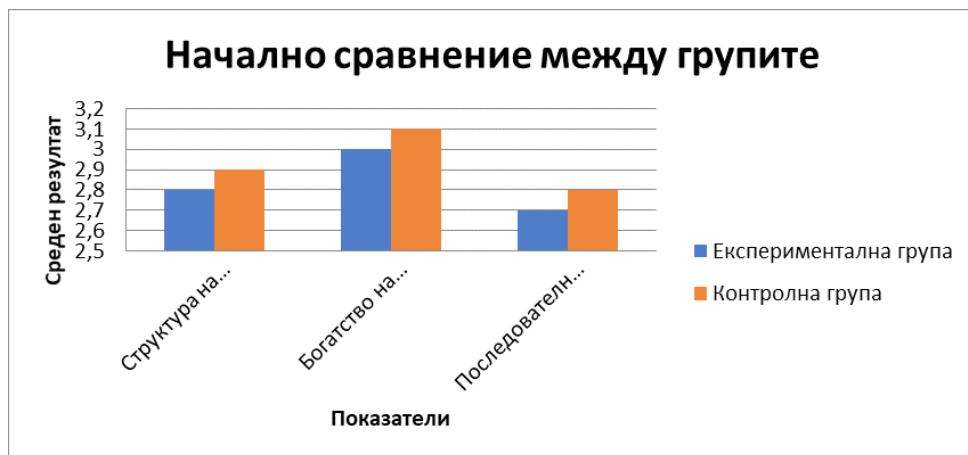
5. **Развързка** – завършекът на историята.

6. **Поука** – основната идея или послание на приказката.

В експерименталната група децата работят с инфографичната схема след прочита на литературния текст. Учителят представя визуалния модел и насочва вниманието на децата към отделните елементи на сюжета. С помощта на инфографиката децата подреждат събитията и създават собствен преразказ на историята.

Резултати и качествен анализ на детските изказвания

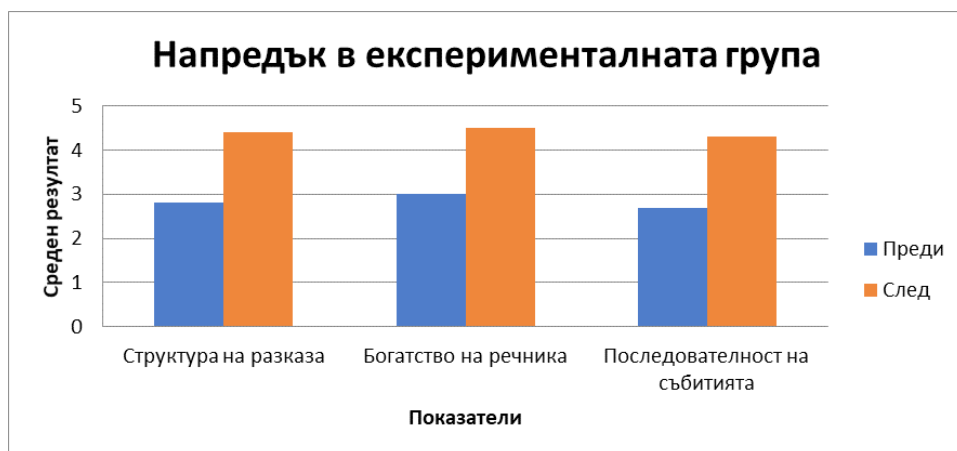
Количественият анализ показва отчетлива положителна динамика и в двете изследвани групи, но с по-високи стойности и по-ясно изразен напредък – в експерименталната група. Общият резултат при децата от ЕГ нараства от **4,15** на **7,37**, докато при КГ се повишава от **3,48** на **5,55**. Средното подобрене в експерименталната група е **3,22 точки**, а в контролната – **2,07 точки**.

Фигура 1. Начално сравнение на резултатите между експерименталната и контролната група

Данните от началната диагностика показват, че показателите на експерименталната и контролната група са приблизително равни по отношение на основните критерии за развитие на разказвателната реч – изграждане на сюжетна структура, богатство на речника и последователност на събитията.

Най-отчетливи различия се наблюдават по показателите пълнота на преразказа, активен речник и самостоятелност на изказването, което насочва към извода, че инфографичният модел не само подпомага възпроизвеждането на сюжетната линия, но и структурира самия процес на устно изказване. Данните от текста също подчертават, че инфографиката подпомага децата да подреждат събитията логично, да възпроизвеждат по-пълно съдържанието, да използват по-богат речник и да разказват по-самостоятелно.

Фигура 2. Напредък на експерименталната група по основните показатели

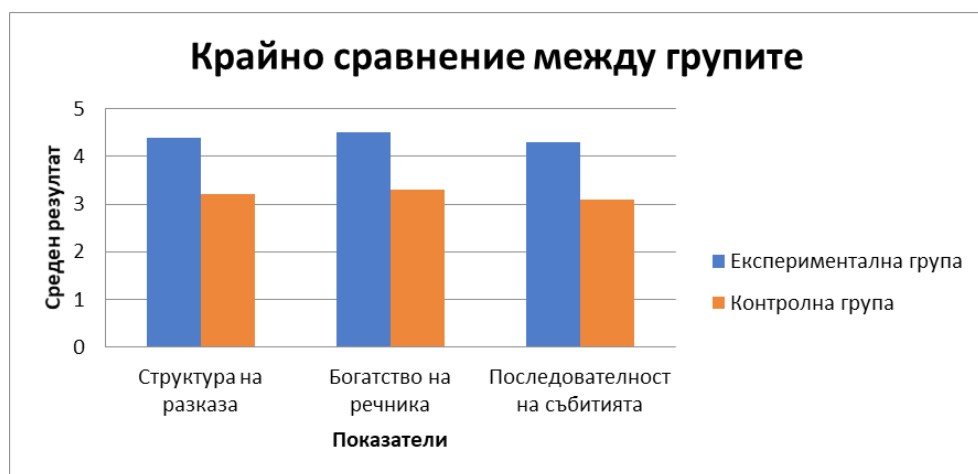
След прилагането на инфографичния модел се наблюдава съществено подобрение в показателите на експерименталната група.

Таблица 3. Средни стойности по показатели преди и след експеримента

Показател	ЕГ – преди	ЕГ – след	Разлика ЕГ	КГ – преди	КГ – след	Разлика КГ
Последователност на разказа	1,30	2,00	+0,70	1,17	2,00	+0,83
Пълнота на преразказа	1,26	2,00	+0,74	1,03	1,55	+0,52
Активен речник	0,78	1,67	+0,89	0,66	1,00	+0,34

Показател	ЕГ – преди	ЕГ – след	Разлика ЕГ	КГ – преди	КГ – след	Разлика КГ
Самостоятелност на изказването	0,81	1,70	+0,89	0,62	1,00	+0,38
Общ резултат	4,15	7,37	+3,22	3,48	5,55	+2,07

Таблицата показва не просто общ напредък, а **различен профил на развитие** в двете групи. При контролната група също има положителна промяна, което е очаквано при системна педагогическа работа с художествен текст. При експерименталната група обаче напредъкът е по-съществен именно в онези компоненти на разказвателната реч, които изискват едновременно **разбиране, селекция и организиране на информацията**. Това позволява да се предположи, че инфографичният модел е действал като опора не само за паметта, но и за вътрешното структуриране на детското изказване.

Фигура 3. Крайно сравнение между експерименталната и контролната група

1. Последователност на разказа

И в двете групи след експеримента се достига максимална средна стойност **2,00**, но качественият анализ показва важна разлика в начина, по който децата изграждат разказа си. В текста е отбелязано, че инфографиката визуализира основните елементи на сюжета и подпомага проследяването на връзките между събитията чрез изображения, символи и стрелки. Това дава основание да се приеме, че при ЕГ последователността не е просто механично възпроизвеждане, а по-осъзнато подреждане на събитията.

Показателен е примерът с приказката „Силният лъв и малката мишка“. Преди работата с модела детското изказване е кратко и редуцирано: „Лъвът бил вързан и мишката му помогнала“. След използването на инфографиката разказът вече съдържа разгърната последователност: „Ловецът хванал лъва и го вързал за дърво. Лъвът ревял силно. Малката мишка дошла и прегризала въжето, за да го освободи“. В самия текст правилно е отбелязано, че тук детето успява да представи началото, развитието и развързката на историята.

Това е съществен резултат, защото в предучилищна възраст именно преходът от отделни фрагменти към логически подреден разказ е един от основните показатели за развитие на свързаната реч.

2. Пълнота на преразказа

По този показател се вижда една от най-ясните разлики между групите: ЕГ достига 2,00, докато КГ остава на 1,55. Това означава, че в експерименталната група децата не само назовават централното събитие, а включват повече от съставлящите елементи на текста: герои, ситуация, развитие и край.

Особено убедителен е примерът от „Синя приказка“. Преди експеримента детето казва: „Имало едно синьо цвете и една мравка... те си говорили“. След работата с инфографиката вече се получава значително по-пълнен преразказ: „Мравката вървяла и видяла синьото цвете. То било красиво, но тъжно. Мравката го попитала какво му е, и цветето разказало своята история“. Тук се наблюдава не само по-голям обем на изказването, но и добавяне на смислово важни детайли, които правят разказа завършен.

Сходна тенденция се вижда и при „Вълшебното дърво“. Първоначално детето редуцира сюжета до едно ядро: „Имало едно дърво, което изпълнявало желания“. След това вече формулира по-пълно съдържание: „Имало едно вълшебно дърво. Когато някой застанел под него и си пожелал нещо, желанието му се сбъдвало. Един човек си пожелал всички деца да отидат на луната“. Тук ясно личи способност за включване на обстоятелствена информация и за поцялостно пресъздаване на фабулата.

3. Активен речник

Най-видимият езиков ефект от интервенцията е при активния речник: от 0,78 на 1,67 в ЕГ срещу от 0,66 на 1,00 в КГ. Този ръст не трябва да се разбира единствено количествено; по-важното е, че детските изказвания стават по-конкретни, по-описателни и по-смислово диференцирани.

В примера със „Синя приказка“ след интервенцията се появяват думи и словосъчетания като „красиво, но тъжно“, които показват не само запомняне на текста, но и включване на качествени характеристики. При „Бабомартенска приказка“ детето казва: „Червеният и белият конец са мартеницата. Те носят здраве и пролет“. Тук вече имаме речево поведение, което над-

хвърля механичния преразказ и навлиза в поле на обобщение и осмисляне на културния смисъл. Самият документ също отбелязва, че този пример показва не само възпроизвеждане, но и разбиране на културното значение на традицията.

Точно тук се проявява една от силните страни на инфографичния модел: той не „подказва готов текст“, а подпомага извикването и подреждането на съдържанието, което освобождава ресурс за по-богато словесно изразяване.

4. Самостоятелност на изказването

Показателят **самостоятелност** е особено значим, защото разкрива доколко детето може да организира речта си без постоянна външна помощ. При ЕГ средната стойност нараства от **0,81** на **1,70**, докато при КГ достига едва **1,00**. В документа изрично е подчертано, че след експеримента стойността 1,70 показва **значително по-голяма самостоятелност**, а инфографичният модел действа като **визуална опора**, която позволява на децата по-уверено да структурират своето изказване.

Това наблюдение е важно и методически. В традиционната работа преразказът често се подпомага чрез въпроси на учителя, докато в експерименталната група част от тази функция е поета от схемата, която насочва вниманието към основните компоненти на приказката: **герои, място на действието, начално събитие, развитие, развързка и поука**. Именно тази вътрешна структура вероятно обяснява защо децата от ЕГ не просто казват повече, а го правят по-самостоятелно.

Таблица 4. Илюстративни примери от детски изказвания

Литературен текст	Преди експеримента	След използване на инфографика	Аналитичен коментар
„Синя приказка“ – Леда Милева	„Имало едно синьо цвете и една мравка... те си говорили.“	„Мравката вървяла и видяла синьото цвете. То било красиво, но тъжно. Мравката го попитала какво му е, и цветето разказало своята история.“	Наблюдава се преминаване от фрагментарно назоваване към последователен и по-пълнен разказ с описателни елементи.
„Вълшебното дърво“ – Доналд Бисет	„Имало едно дърво, което изпълнявало желания.“	„Имало едно вълшебно дърво. Когато някой застанел под него и си пожелал нещо, желанието му се сбъдвало. Един човек си пожелал всички деца да отидат на луната.“	Разказът е разширен със същинско развитие и конкретизация на действието.

Литературен текст	Предимства на експеримента	След използване на инфографика	Аналитичен коментар
„Силният лъв и малката мишка“	„Лъвът бил вързан и мишката му помогнала.“	„Повецът хванал лъва и го вързал за дърво. Лъвът ревял силно. Малката мишка дошла и прегризала въжето, за да го освободи.“	Появяват се начало, развитие и развързка; речта става по-логично организирана.
„Бабомартенска приказка“ – Мая Дългичева	„Имало червено и бяло конче... И правят мартеница.“	„В приказката се разказва за червено и бяло конче. От тях се прави мартеницата, която носи здраве и показва, че идва пролетта.“	Налице е по-богат речник и осмисляне на културното послание на текста.

Тези примери са особено ценни, защото показват **как** настъпва промяната. Числата удостоверяват ръста, но детските изказвания разкриват неговия характер: от кратки, често елиптични и непълни реплики към по-разгърнати, логически подредени и семантично наситени разкази. Именно тук качественият анализ потвърждава количествения.

Съпоставянето на количествените и качествените резултати позволява да се направи по-нюансиран извод за педагогическия потенциал на инфографиката. Нейният ефект не се изчерпва с повишаване на интереса или с улесняване на запомнянето. По-скоро инфографичният модел създава **външна смислова рамка**, чрез която детето организира разказа си. Тази рамка намалява когнитивното натоварване при възпроизвеждането и подпомага едновременно последователността, пълнотата, речниковата активност и самостоятелността.

Особено важно е, че използваният модел включва основните сюжетни компоненти и така прави видима вътрешната логика на приказката. В този смисъл инфографиката изпълнява ролята на **посредник между възприетия художествен текст и собственото речево производство на детето**. Именно затова и най-съществениите различия в полза на ЕГ се наблюдават не при механичното възпроизвеждане, а в онези показатели, които предполагат по-висока степен на езикова и мисловна организация.

Резултатите дават основание да се приеме, че използването на инфографичен модел при работа с приказен текст е ефективно методическо средство за развитие на разказвателната реч в предучилищна възраст. Най-същественият принос на подхода е, че подпомага децата да преминат от ситуативно, фрагментарно и учителски подпомогано изказване към по-последователен, по-пълнен и по-самостоятелен преразказ.

Дискусия

Резултатите от проведеното изследване показват положително влияние на използването на инфографичен модел при работа с приказен текст върху развитието на разказвателната реч при децата в предучилищна възраст. Анализът на получените данни показва, че след прилагането на експерименталната методика децата от експерименталната група демонстрират по-добри резултати по отношение на изграждането на сюжетна структура, богатството на речника и последователността на събитията в сравнение с децата от контролната група.

Наблюдаваното подобрение може да се обясни с използването на инфографичния модел като визуална опора, която подпомага децата при проследяването на сюжетната последователност и при изграждането на по-структуриран преразказ. Чрез визуализиране на основните елементи на сюжета – герои, събития и развръзка, децата по-лесно организират съдържанието на текста и създават по-последователен разказ. По този начин инфографичният модел стимулира тяхната речева активност, въображение и способност за логично структуриране на изказването.

Получените резултати могат да се разгледат и в контекста на комуникативно-дейностния подход в обучението по свързана реч. Този подход поставя акцент върху активното участие на детето в комуникативния процес и върху създаването на ситуации, близки до реалното общуване. Както отбелязва Даскалова: „Комуникативно-дейностният подход към обучението по свързана реч не изисква винаги и задължително „да се копира“ естественото общуване, а само да се използват някои особености и закономерности на реалната комуникация, за да се направи обучението успешно и ефективно“ (Daskalova, 1994, p. 63).

В този контекст използването на приказки в педагогическата практика създава благоприятна среда за развитие на устната комуникация на децата. Чрез слушането и преразказването на приказни текстове те постепенно усвояват различни езикови модели и особености на устната реч. Както посочва Йорданова, „Активното използване на приказки води до усъвършенстване на устната комуникация: децата вътрешно възприемат интонацията, темпото, произношението и стила на разказвача, което създава стабилна база за изграждането на добри говорни умения“ (Yordanova, 2025, p. 182).

Същевременно при работата с приказни текстове е важно да се отчита езиковото ниво на децата. Част от класическите приказки съдържат архаичен език и по-сложни синтактични конструкции, които могат да затруднят възприемането на съдържанието. В тази връзка Йорданова подчертава: „Оригиналните версии на приказките често съдържат архаичен език, сложни синтактични структури и думи, които надхвърлят нивото на владеење на езика от децата. Неадаптираните текстове могат да доведат до фрустрация и демотивация, а оттам и до липса на желание за усвояване на езика и недобри резултати“ (Yordanova, 2025, p.182).

Въз основа на получените резултати може да се заключи, че използването на

инфографичен модел при работа с приказен текст създава благоприятни условия за развитие на разказвателната реч при децата в предучилищна възраст. Този подход стимулира тяхната речева активност, подпомага развитието на въображението и улеснява изграждането на умения за последователно и смислено изразяване.

Заключение

Проведеното изследване потвърждава значението на приказката като ефективно педагогическо средство за развитие на разказвателната реч при децата в предучилищна възраст. Анализът на резултатите показва, че използването на инфографичен модел при работа с приказен текст създава благоприятни условия за активизиране на детската речева дейност, стимулиране на въображението и изграждане на умения за последователно и смислено изразяване.

В процеса на работа с инфографичния модел децата по-лесно проследяват сюжетната структура на текста и участват активно в комуникативното взаимодействие, което допринася за обогатяване на речниковия запас, усъвършенстване на изразителността на речта и формиране на умения за изграждане на свързан текст. Освен това използването на визуална схема подпомага самостоятелното структуриране на разказа и създава условия за развитие на социални умения, като умение за изслушване, изразяване на собствено мнение и участие в съвместни дейности.

Получените резултати показват, че прилагането на инфографичен модел при работа с приказен текст в педагогическата практика оказва положително влияние върху развитието на разказвателната реч при децата в предучилищна възраст. Това потвърждава неговата ефективност като педагогически подход, който съчетава художествения текст с визуални средства за представяне на съдържанието и създава благоприятна среда за езиково и познавателно развитие на детето.

Приноси

1. Направен е теоретичен анализ на значението на приказката като средство за развитие на речта в предучилищна възраст.
2. Изяснени са педагогическите възможности на инфографичния модел при работа с приказен текст за стимулиране на разказвателната реч и творческата активност на децата.
3. Проведено е експериментално изследване, което доказва положителното влияние на използването на инфографичен модел върху развитието на разказвателната реч при деца в предучилищна възраст.
4. Анализирани са резултатите от приложението на инфографичния модел и са формулирани изводи относно неговата ефективност в педагогическата практика.
5. Предложен е инфографичен модел за работа с приказен текст, който подпомага развитието на комуникативните умения и въображението на децата.

ЛИТЕРАТУРА

- Велева, А. (2013). *Педагогика на играта*. Русе.
- Даскалова, Ф. (1994). *Методика на обучението по роден език в детската градина*. София.
- Йорданова, В. (2025). Приказките като педагогически инструмент в ранното обучение по английски език: теория, практика и иновации. *Образование и технологии*, 16(1), 178 – 183. <https://doi.org/10.26883/2010.251.6642>
- Коцева, Н. (2024). Формиране на културна осъзнатост при 5 – 7-годишни деца чрез колективно съчиняване на приказка. В: П. Й. Караиванова (ред.), *От свободата на избора до щастливото детство* (с. 269 – 278). Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“.
- Петрова, К. (2013). Методи на педагогическа интерактивност в условията на детската градина. В: *Първи научен семинар на докторанти, пост-докторанти и млади учени на ВТУ* (с. 557 – 568). Велико Търново: Фабер.
- Петрова, К. (2013). Методът „детски умения“ и съвременното предучилищно образование. *Педагогически алманах*, 28(1), 44 – 49.
- Христова, Р. (2005). *Полова идентификация на децата от предучилищна възраст: педагого-психологически аспекти и концептуални модели*. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“.
- Цанева, Й. (2019). Развитие на речта на 6 – 7-годишните (тестово изследване). В: *Педагогическото образование – традиции и съвременност* (с. 422 – 425). Велико Търново: ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.
- Чуховска, Д. (2020). Субектната активност в педагогическото взаимодействие – условие за развитие на комуникация, реч и език в предучилищна възраст. *Педагогически алманах*, 28(2), 211 – 216.

REFERENCES

- Chuhovska, D. (2020). Subektnata aktivnost v pedagogicheskoto vzaimodeystvie – uslovie za razvitie na komunikatsiya, rech i ezik v preduchilishtna vazrast. *Pedagogicheski almanah*, 28(2), 211 – 216.
- Daskalova, F. (1994). *Metodika na obuchenieto po roden ezik v detskata gradina*. Sofia.
- Hristova, R. (2005). *Polova identifikatsiya na detsata ot preduchilishtna vazrast: Pedagogo-psihologicheski aspekti i kontseptualni modeli*. Veliko Tarnovo: Universitetsko izdatelstvo “Sv. sv. Kiril i Metodiy”.
- Kotzeva, N. (2024). Formirane na kulturna osoznatost pri 5 – 7-godishni deca chrez kolektivno sachinyavane na prikazka. In: P. Y. Karaivanova (Ed.),

- Ot svobodata na izbora do shtastlivoto detstvo* (pp. 269 – 278). Veliko Tarnovo: Universitetsko izdatelstvo “Sv. sv. Kiril i Metodiy”.
- Petrova, K. (2013). Metodi na pedagogicheska interaktivnost v usloviyata na detskata gradina. In: *Parvi nauchen seminar na doktoranti, postdoktoranti i mladi ucheni na VTU* (pp. 557 – 568). Veliko Tarnovo: Faber.
- Petrova, K. (2013). Metodiat “detski umenia” i savremennoto preduchilishtno obrazovanie. *Pedagogicheski almanah*, 28(1), 44 – 49.
- Tsaneva, Y. (2019). Razvitie na rechta na 6 – 7-godishnite (testovo izsledvane). In: *Pedagogicheskoto obrazovanie – traditsii i savremennost* (pp. 422 – 425). Veliko Tarnovo: VTU “Sv. sv. Kiril i Metodiy”.
- Veleva, A. (2013). *Pedagogika na igrata*. Ruse.
- Yordanova, V. (2025). Prikazkite kato pedagogicheski instrument v rannoto obuchenie po angliyski ezik: teoriya, praktika i inovatsii. *Obrazovanie i tehnologii*, 16(1), 178 – 183. <https://doi.org/10.26883/2010.251.6642>

AN INFOGRAPHIC MODEL FOR DEVELOPING NARRATIVE SPEECH IN PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. The article presents the results of a pedagogical study focused on the use of an infographic model in working with fairy-tale texts in preschool education. The aim of the study is to examine the influence of visualizing the narrative structure on the development of narrative speech in children aged 5 – 6. A pedagogical experiment was conducted with an experimental and a control group using four literary texts: *Blue Fairy Tale*, *The Magic Tree*, *The Strong Lion and the Little Mouse*, and *The Baba Marta Fairy Tale*. In the experimental group, an infographic model visualizing the main elements of the story structure was applied. The analysis of the results demonstrates a positive dynamic in the sequence, completeness, and independence of children’s retelling. The findings indicate that the use of infographic models can effectively support the development of narrative speech and communicative skills in preschool children.

Keywords: infographics; fairy tale; narrative speech; preschool children; pedagogical experiment

✉ **Dr. Nadya Kotseva, Assist. Prof.**

ORCID iD: 0009-0006-1333-9267

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Vratsa Branch

Programme: Preschool Pedagogy

E-mail: n.kotseva@ts.uni-vt.bg